

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Історичний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра нової та новітньої історії

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

бакалавра

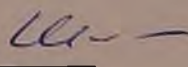
(освітній рівень)

на тему: «**Особливості жіночого правління «палацових
переворотів» в Російській імперії (гендерний аспект)**»
«The features of female reign in the epoch of «palace coups» in the Russian empire
(gender aspect)»

Виконала: студентка денної форми навчання

напряму підготовки 6.020302 Історія

Сирота Олена Андріївна

Керівник к.і.н., доц. Шкляєв І. М. 

Рецензент к.і.н., доц. Стоянова Г. М.

Рекомендовано до захисту:

Захищено на засіданні ЕК №2

Протокол засідання кафедри

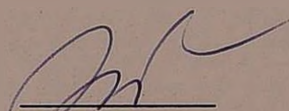
протокол № 34 від 16.06. 2017 р.

№ 14 від 22.06. 2017 р.

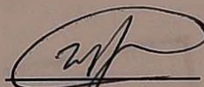
Оцінка відмінно! А 1 90
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК


(підпис)

Дьомін О. Б.
(прізвище, ініціали)


(підпис)

Гребцова І. С.
(прізвище, ініціали)

Одеса – 2017

41/к 429 803

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Джерела та історіографія	6
Розділ 2. Легалізація влади після смерті Петра I	13
2.1. Прихід до влади Єкатерини I та Анни Іоанівни.....	13
2.2. Указ про престолонаслідування Петра I.....	17
2.3. Роль верховників	20
2.4. Кондиції Анни Іоанівни.....	23
Розділ 3. Правління Єлизавети Петрівни.....	28
3.1. Жіночий підхід до проблем держави	28
3.2. Вплив чоловіків	32
3.3. Скасування смертної кари.....	37
Розділ 4. Золоте століття дворянства	43
Висновки.....	53
Список джерел та літератури	58

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасній науці все більшої популярності набувають гендерні дослідження. Гендер створюється (конструюється) суспільством як соціальна модель жінок і чоловіків, що визначає їх становище і роль в суспільстві і його інститутах (сім'ї, політичній структурі, економіці, культурі та освіті, і ін.).

У російській історії XVIII століття гендерні аспекти державного управління є дуже актуальними. Велику частину цього століття Росією управляли імператриці. Оцінки діяльності Катерини I, Анни Іоанівни, Анни Леопольдівни, Єлизавети Петрівни, Катерини II розходяться в працях істориків.

1725 р. для Російської імперії ознаменував початок так званої епохи «царства жінок» – згодом цей термін, вжитий К.Валішевським [21], оформився в російській історіографії у поняття «жіночого століття» для визначення періоду в історії держави, яку протягом близько 70-ти років очолювали жінки. Жіночі самодержавні правління XVIII ст. як безпрецедентний приклад зосередження абсолютної влади в руках представниць жіночої статі відіграли величезну роль у концептуальному переосмисленні взаємозв'язку «жінка і влада». Безумовно, зміна гендерних ролей на престолі держави, глибоко патріархальної протягом багатьох століть - явище феноменальне в російській історії. І дослідження природи цього феномену простежується як в історичній думці дореволюційної Росії, так і в модерній російській історіографії.

Водночас в дослідженнях цього процесу існують певні прогалини. Переважна більшість їх стосується характеру окремих жіночих самодержавних правлінь у тогочасній Росії, з метою виявлення чинників, що впливали на оцінки тієї епохи дослідниками різних періодів.

Проблеми зародження та становлення феномену жіночих самодержавних правлінь епохи палацових переворотів дозволяє синтезувати

різноманітні оцінки цього явища у російському науковому світі. Це, насамперед, пов'язано із характерним гендерним «забарвленням» даного періоду російської історії, що робить його важливим об'єктом дослідження історичної фемінології.

Отже головна **мета роботи** полягає в дослідженні особливостей жіночого правління епохи палацових переворотів в Російській імперії.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- 1) дослідити історіографічну базу дослідження та джерельну проблему;
- 2) з'ясувати особливості приходу до влади Катерини I та Анни Іоанівни;
- 3) дослідити Указ про престолонаслідування;
- 4) розглянути роль верховників;
- 5) з'ясувати основні аспекти Кондиції Анни Іоанівни.
- 6) проаналізувати жіночий підхід до проблем держави за часів Єлизавети Петрівни;
- 7) визначити вплив чоловіків на державні справи;
- 8) розглянути особливості скасування смертної кари;
- 9) дослідити золоте століття дворянства та роль у його формуванні Єкатерини II.

Об'єктом дослідження є епоха палацових переворотів в Російській імперії.

Предметом дослідження є гендерний аспект та особливості жіночого правління епохи палацових переворотів в Російській імперії.

Методологічною основою дослідження є принцип історизму, тобто оцінки епохи палацових переворотів в контексті загальної історіографії російської монархії. У дослідженні застосовуються також такі методи, як історико-генетичний, орієнтований на послідовне розкриття особливостей дослідження постатей імператриць; історико-порівняльний, який використовується для співставлення результатів правлінь жінок в епоху

палацевих переворотів; проблемно-хронологічний метод, представлений тим, що історіографічний образ правління кожної самодержиці виділений у роботі як окрема проблема, кожна з яких розглядається у хронологічній послідовності, відповідно до порядку їх царювання.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки, можна зробити наступні висновки.

1. Стан наукової розробки проблеми палацових переворотів у російській історичній думці та аналіз джерельної бази дослідження свідчать, що у російській історіографії стосовно висвітлення гендерного аспекту спостерігається певна прогалина. Переважна більшість досліджень торкаються окремих історичних постатей (жінок-імператриць), їх приходу до влади, здобутків. При цьому недостатньо досліджень, які стосуються узагального підходу до гендерного початку цієї епохи та її наслідків для Російської імперії.

2. Однією з найважливіших постатей, які започаткували епоху палацевих переворотів та вихід на арену боротьби за владу стала Катерина I – дружина Петра I. Як і більшість жінок-імператриць, після смерті Петра I, Катерина I, заручившись підтримкою Меншикова і Толстого, використала для приходу до влади військову силу - дворянську гвардію. Вперше за царювання Романових на престолі виявилася жінка, та ще й «безродна» особа. За часів її правління відбулася ломка створеної Петром I системи державних установ. Після смерті Катерини II до влади прийшов Петро II, який не досягши 15-річного віку, помер. На цьому завершилася чоловіча лінія династії Романових. Перед Верховною таємною радою постало питання про заміщення імператорського престолу. Вибір випав на запропоновану Д.М. Голіциним середню доньку царя Івана Олексійовича (нерідного брата Петра I) - 37-річну Анну Іоанівну (1693-1740) герцогиню Курляндську.

3. Важливу роль у подальших палацевих переворотах відіграв Указ про престолонаслідування. Цей указ було прийнято в 1722 р. Петром I. Указ про престолонаслідування скасовував стародавній звичай передавати монарший престол прямим нащадкам по чоловічій лінії і передбачав призначення спадкоємця престолу з волі монарха. З указом Петра пов'язана атмосфера боротьби за престол і палацових переворотів, що характеризує російське

XVIII століття. При цьому після смерті Петра його авторитет довгий час був надзвичайно великий, та й самі претенденти не поспішали скасовувати указ, за допомогою якого вони самі прийшли до влади і на який розраховували в подальшому. Крім того, не всі російські імператори скористалися указом Петра і призначили собі спадкоємця. Сам Петро не встиг цього зробити, і після його смерті імператрицею була проголошена його вдова Катерина I, яка спиралася на одну з придворних олігархічних угруповань. Катерина I своїм заповітом призначила наступником великого князя Петра Олексійовича і досить докладно позначила подальший порядок престолонаслідування (1727). За Петра II, сина Олексія, екземпляри указу 1722 року і «Правди волі монаршої» вилучалися. Петро II помер, також не залишивши заповіту, після чого Верховна таємна рада обрала імператрицею Анну Іоанівну. Анна Іоанівна 1731 році відновила дію указу 1722 року і перед смертю визначила наступником Івана Антоновича, також докладно описавши подальшу лінію спадкування (1740).

4. Важливу роль при царюванні Катерини I та Анни Іоанівни відіграла Верховна таємна рада. Даний орган створювався в допомогу самої Катерини I. Державний статус Верховної Таємної Ради зазначеним актом Катерини I був визначений як надзвичайно високий і наближений до повноважень самої Катерини I.

На момент створення Верховної Таємної Ради не могло бути й мови про формальне обмеження імператорської влади з її боку. Створення Верховної Таємної Ради було вигідно партії Меншикова, оскільки в новій владній конфігурації князь, маючи серйозний вплив на імператрицю, за допомогою Верховної Таємної Ради зберігав своє становище в системі владовідношень, яка склалася на той час в Росії. Однак в подальшому, зі смертю Катерини I, ситуація змінилася і Верховна таємна рада стала інструментом в руках Долгоруких. Проте зі смертю Петра II ситуація знову змінюється.

5. Анна Іванівна була обрана на певних «кондиціях» (умовах), які

обмежували царську самодержавну владу. Кондиції були складені членами Верховного таємного ради в період з 18 (29) січня по 20 (31) січня 1730. Водночас Кондиції були лише попереднім документом. Остаточний проект кондицій мало винести зібрання дворян. У підсумку з'явилося сім основних проектів, причому жоден з них не передбачав збереження абсолютизму. При цьому «верховники» не запропонували власного проекту. Анна Іванівна не ввагаючись підписала «кондиції». Однак 25 лютого (8 березня) 1730 р. Кондиції були публічно розірвані Анною Іоанівною.

17 жовтня 1740 р. Анна Іванівна померла, і згідно заповіту імператором проголосили тримісячне немовля - сина Анни Леопольдівни. Проголошення вмираючої Анною Іоанівною спадкоємцем престолу щойно народженого сина своєї племінниці – Івана Антоновича, а регентом протягом 17 років, до його повноліття - Бірона - було просто немислимою акцією. У ніч проти 8 листопада 1740 р. відбувся переворот. 9 листопада 1740 р. Анна Леопольдівна (1718-1746) проголосила себе регентшею, а фактична влада зосередилася в руках двох суперників - Мініха і Остермана.

25 листопада 1741 р. за допомогою гвардії був здійснений державний переворот, в результаті якого імператрицею стала Єлизавета.

6. Суть ідеології владарювання Єлизавети була гранично проста: вона, дочка великого Петра, спостерігаючи неймовірні страждання російського народу під владою ненависних іноземних тимчасових правителів - всього «щастя російського губителів і викрадачів», - повстала проти них, і з нею зійшло сонце щастя. Морок перш - і світло нині, розорення вчора - і процвітання вже сьогодні - ця антитеза повторювалася все царювання Єлизавети. Ніколи раніше так плідно для режиму не обігравалися патріотичні мотиви, щоб затвердити законність узурпованої темної ночі влади.

7. Не оминуло Єлизавету Петрівну таке явище як фаворитизм. Але він мав свої відмінності. На відміну від своїх попередниць, Єлизавета отримала нетрадиційне патріархальне виховання, а виховання Нового часу в колі царівни Наталії Олексіївни. Вона не потребувала керівництва ні з боку

близького чоловіка, ні з боку придворних угруповань при здійсненні державного управління. Тому Фаворити Єлизавети - люди не владні, вони вразили її своїм розумом, красою, турботою і це характеризує Єлизавету, так вибирала їх саме вона. Але їх вплив не був однаковим, так Олексій Розумовський не прагнув впливати на державну діяльність імператриці, їх зв'язок носив дружній, сімейний характер, адже за нього вона вийшла заміж. Незважаючи на свою жіночність, тягу до чоловічого плеча в цей час Єлизавета Петрівна відбулася як пані, звичайно, вона прислухалася до «улюблених» чоловіків, але рішення залишалося за нею. При появі ж графа Шувалова все кардинально змінилося. У молодому, мислячому юнакові Єлизавета Петрівна побачила потенціал, підтримку при вирішенні складних політичних питань країни. Вона розуміла, що Шувалов може принести величезну користь державі Російській, і жіноча інтуїція її не підвела. Головною відмінністю фаворитизму при Єлизаветі стало те, що вона стала бачити роль фаворитів не тільки в справах сімейних і любовних, але і роль фаворитів - «двигунів» реформ і прогресу.

8. Оцінка царювання Єлизавети покращувалася виданим указом у 1744 р., що відміняв смертну кару. Цим рішенням заборонялося Сенату затверджувати смертні вироки за кримінальні злочини на побутовому рівні. Однак він мав тимчасовий характер. 25 грудня того ж 1761 р Імператриця Єлизавета Петрівна померла, не здійснивши, таким чином, свого гуманного наміру дати законодавче скасування смертної кари в Росії.

Єлизавета набагато перевершила своїх попередниць - Катерину I, Анну Іоанівну, Анну Леопольдівну. При всій своїй жіночності вона була сильним державним діячем, тверезим політиком, який відстоював інтереси Росії на міжнародній арені, яке зберігає стабільність усередині країни, розвиваючи її по шляху реформ Петра Великого. Однак ще більше її перевершила Катерина II.

9. 25 грудня 1761 р. Єлизавети не стало, і імператором було проголошено Петра III. Найважливішим нормативно-правовим актом за часів

його владарювання став Маніфест імператора Петра III «Про дарування вільності та свободи всьому російському дворянству», який 1762 року законодавчо скасував для них обов'язкову державну службу. Маніфестом проголошувалося, що кожен дворянин вільний сам визначати, де, скільки йому служити і служити взагалі, чим було закладено підвалини для початку золотого століття російського дворянства.

Влітку 1772 р. в результаті чергового палацового перевороту до влади прийшла Катерина II. При Катерині II першість дворянства і його свободи було закріплено в ряді положень і маніфестів. Цим завершився тривалий процес законодавчого оформлення привілеїв дворянства, останньою ланкою в ланцюзі його «розкріпачення». Катерина II підтвердила право дворян на державну службу як на вільне волевиявлення. В результаті дворянство відчуло свою значимість в очах держави, відчуло свою перевагу перед іншими верствами суспільства. У царювання Катерини II дворянство остаточно формується як саме привілейований стан держави.

Після петровський період увійшов в історію Росії як «епоха палацових переворотів». В цілому палацові перевороти в умовах етатизму та відсутності виборних або призначуваних представницьких органів перетворилися в метод і спосіб розв'язання суперечностей між опорами абсолютистського режиму - монаршою владою, придворними колами і представниками пануючого і привілейованого стану. В ході палацових переворотів змінювалися тільки фігури на троні. Суспільно-політична і соціально-економічна сутність абсолютистського режиму залишалася незмінною: феодальне землеволодіння, кріпосницькі порядки і необмежене самодержавство. Підсумки та результати палацових переворотів, перш за все, торкнулися дворянства, яке все більше перетворювалося не тільки в опору трону, але і в єдино панівний і самий привілейований прошарок суспільства.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

Опубліковані джерела

Документи

1. Гакстгаузен Г. К. Донесения датского посланника Гакстгаузена о царствовании Петра III и перевороте 1762 года // Русская старина. 1914. Т. 158, 160; 1915. Т. 161–162, 164.
2. Дворянские прошения Анне Иоанновне (25 февраля 1730 года) [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://al-kir.ru/zadachi/zadachnik.pdf#page=87> (28.03.2017)
3. Жалованная грамота дворянству 1785 года : в 9-ти тт. // Российское законодательство X - XX веков.. Законодательство периода расцвета абсолютизма. - М.: Юрид. лит., 1987. – Т. 5 С. 23-53.
4. Манифест «О вступлении на престол Императрицы Екатерины II» [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://doc.histrf.ru/18/manifest-o-vstuplenii-na-prestol-imperatritsy-ekateriny-ii/> (10.03.2017)
5. Манифест о даровании вольности и свободы всему российскому дворянству 1762 года [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.hrono.ru/dokum/1700dok/1762volnosti.html> (12.03.2017)
6. Указ Императрицы Елизаветы о приостановлении смертной казни
7. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://rusidea.org/?a=25052005> (20.03.2017)
8. Учреждение для управления губерний Всероссийской империи [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.runivers.ru/lib/book6866/187015/> (01.04.2017)

Мемуари та спогади

9. Алексеев А.С. Сильные персоны в Верховном тайном Совете Петра II и роль князя Голицына при воцарении Анны Иоанновны / А.С. Алексеев. - М., 1898. – 286 с.
10. Болотов А. Т. Жизнь и приключения Андрея Болотова, описанные самим им для своих потомков. / А.Т. Болотов. - М.: Репринт, 1986. – 424 с.
11. Бильбасов В. А. История Екатерины Второй. Т. 1 / В.А. Бильбасов. - Берлин, 1900. – 567 с.
12. Вилбуа Ф. Рассказы о российском дворе / Ф. Вилбуа. - М. : Вопросы истории. – 1991. - №12. – С. 70-94.
13. Золотой век Екатерины Великой: воспоминания / изд. подгот. В. М. Боковой, Н. И. Цимбаевым. - М.: МГУ, 1996. – С. 330.
14. Записки императрицы Екатерины Второй [Электронный ресурс] / М.: Орбита, 1989. – 349 с. – Режим доступа: <https://www.e-reading.club/book.php?book=70713> (12.04.2017)

Листування

15. Письма леди Рондо [Электронный ресурс] / СПб., 1907. – 185 с. . – Режим доступа: <http://www.etextlib.ru/Book/Details/4099> (10.03.2017)
16. Переписка российской императрицы Екатерины II и господина Вольтера. – М., 1803. – С. 210.
17. Письма А.Г. Орлова Екатерине II из Ропши // Мыльников А.С. Петр III: Повествование в документах и версиях. - М.: Молодая гвардия, 2002. - С. 438 - 439.

ЛІТЕРАТУРА

18. Анисимов Е. Елизавета Петровна / Е. Анисимов. - М. : Молодая гвардия, 2005. - 426с.
19. Валиахметова И.Д. Состояние госаппарата России при императрице Елизавете Петровне / И.Д. Валиахметова. – М. : Экономика и социум. – 2016. – № 9 (28). – С. 581-584.

20. Валиахметова И.Д. Утверждение на престоле российской императрицы Елизаветы Петровны / И.Д. Валиахметова. - М : Символ науки. – 2016. – № 8-1 (20). – С. 50-51.
21. Валишевский К. Царство Женщин / К. Валишевский. – М. : Терра – Книжный клуб, 2004. – 342 с.
22. Василенко С.А. Русский абсолютизм и государство в начале XVIII века / С. А. Василенко // Материалы конференции по итогам научно-исследовательских работ преподавателей ЧГПУ за 2003 год. - Челябинск: Изд-во ГОУ ВПО «ЧГПУ», 2004. - С. 247-249.
23. Гордин Я. Меж рабством и свободой. / Я. Гордин. – СПб. : Лениздат, 1994. – 380 с.
24. Грибовский А.М. Записки о императрице Екатерине Великой: репринтное воспроизведение издания 1864 года. / А.М. Грибовский – М.: Прометей, 1989. – 96 с.
25. Дворцовые перевороты [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dspace.kpnu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/828/7/Tema4.pdf> (09.04.2017)
26. Девятова С.В., Купцов В.И. Развитие отечественной культуры при императрице Елизавете Петровне (1741 – 1761). / С.В. Девятова, В.И. Купцов // Человеческий капитал. – 2013. – Вып.4 – С. 5-15.
27. Династична криза 1730 року в Росії : історіографічний аспект / Людмила Медведська // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 2007. – Вып. 15. – С. 56–64.
28. Долгов А.А. Нормативно-правовое регулирование государственной службы представителями дворянства в годы правления Екатерины II // Актуальные проблемы права и правоприменительной деятельности на современном этапе материалы Международной научно-практической конференции. / Краснодарский университет МВД России, Новороссийский филиал Краснодарского университета МВД России. – 2012. – С. 570-573.

- 29.Евграфова Т.В., Назина Н.Г. Изменение статусной роли дворянства в XVIII веке // Апробация. – 2013. – Вып. - 10. – С. 28-35.
- 30.Елисеева О.И. Петр III. / О.И. Елисеева. - М. : Молодая гвардия, 2015. - 379 с.
- 31.Жиленко А.С. Верховный тайный совет в структуре властных органов Российской империи. / А.С. Жиленко // Гуманитарные и социальные науки. –2015. – Вып.- 4. – С. 152-163.
- 32.Жиленко А.С. Основные статусные полномочия Верховного тайного совета по решению вопросов государственного значения в период его функционирования (1726-1730 гг.) / А.С. Жиленко // Аграрное и земельное право. –2015. – Вып. 8. – С. 28-31.
- 33.Жиленко А.С. Правовой статус Верховного тайного совета (1726-1730 гг.)/ А.С. Жиленко // Гуманитарные и социальные науки. – 2015. – Вып. - 5. – С. 152-160.
- 34.Жиленко А.С. Трансформация Верховного тайного совета и «Кондиции» Анны Иоанновны как его несостоявшийся проект по ограничению монаршей власти / А.С. Жиленко // Право и государство: теория и практика. – 2015. – Вып.- 10. – С. 44-48.
- 35.Керсновский А.А. История русской армии в 4 томах. Т. 1. От Нарвы до Парижа. 1700-1814 гг. / А.А. Керсновский – М.: Голос, 1999. – 304 с.
- 36.Ключевский В.О. Избранные лекции «Курса русской истории». / В.О. Ключевский – Ростов н/Д.: Феникс, 2002. – 672 с.
- 37.Козлова А. А. Российская императрица Елизавета Петровна в оценках отечественных исследователей./ А.А. Козлова. – М.: Диалектика, 2008. – 56 с.
- 38.Костомаров Н.И. История Руси Великой. В 12 томах. Т.4. / Н.И. Костомаров – М.: ООО «Мир книги», 2004. – 648 с.
- 39.Котова О. А. Государственная деятельность Екатерины II : дис.....д-ра ист. наук : 07.00.02 «Отечественная история» / Ольга Алексеева Котова – М.: 2000. – 245 с.

- 40.Крючкова М. А. Мемуары Екатерины II и их время. / М. А. Крючкова – М.: Дело, 2009. – 464 с.
- 41.Курукин И.В. Дворцовые перевороты в Российской политической системе XVII-XX вв // Государственные институты России: прошлое и настоящее материалы Межвузовской научной конференции памяти доктора исторических наук, профессора Н.П. Ерошкина. Российский государственный гуманитарный университет, Историко-архивный институт, Кафедра истории государственных учреждений и общественных организаций; составители: Т.Г. Архипова, А.Ю. Бахтурина. – 1996. – С. 9-10.
- 42.Мазиков С.Ю. Попытка свержения самодержавия в России в 1730 г. / С.Ю Мазиков // Ленинградский юридический журнал. – 2015. – Вып.- 3. – С. 36-42.
- 43.Марасинова Е.Н. Вольность российского дворянства (Манифест Петра III и сословное законодательство Екатерины II). / Е.Н. Марасинова // Российская история. – 2007. – Вып. - 4. – С. 21-33.
- 44.Медвецька Л.Є. Прихід Катерини I до влади та його відображення в російській історіографії . / Л. Є. Медвецька // Часопис української історії. – 2008. – Вип. 8. – С. 40-45
- 45.Мунчаев Ш.М., Устинов В.М. История России. / Ш.М. Мунчаев, В. М.Устинов – М.: Издательская группа ИНФРА, 2005. – 592 с.
- 46.Мурашов И.Ю. Именные указы Елизаветы Петровны как инструмент упрочнения положения монарха в государстве./ И.Ю. Мурашов //Исторические науки. – 2008. – Вып. - 2. – С. 43-45.
- 47.Мухин О.Н. «Царь наш Пётр Алексеевич свою царицу постриг, а живет блудно с немками...»: гендерный облик Петра I в контексте эпохи./ О.Н. Мухин // Вестник Томского государственного университета. – 2011. – Вып. - 353. – С. 117-124.
- 48.Назаренко Н.И. О «Кондициях» к Анне Иоанновне. / Н.И. Назаренко // История государства и права. – 2011. – Вып. - 16. – С. 24-29.

- 49.Омельченко О.А. «Законная монархия» Екатерины II: просвещенный абсолютизм в России. / О.А. Омельченко – М.: Диалектика, 1993. – 458 с.
- 50.Плотников А.Б. Акты ограничения самодержавной власти и политические проекты в России в 1730 году. / А.Б. Плотников // Российская история. – 2008. – Вып. - 6. – С. 117-130.
- 51.Попов Ю.М. Возвращение к Петровским нормам службы дворян в начале правления Елизаветы Петровны./ Ю.М. Попов // Меншиковские чтения. – 2016. – Вып. - 7. – С. 152-162.
- 52.Пронкин С.В. Политические намерения Верховного тайного совета в 1730 г. / С.В. Пронкин // Вестник Московского университета. Серия 21: Управление (государство и общество). – 2011. – Вып. - 3. – С. 89-105.
- 53.Протасов Г.А. «Кондиции» 1730 г. и их продолжение. / Г.А. Протасов // Ученые записки Тамбовского педагогического института. – 1957. – Вып. 15. – С. 215-231.
- 54.Сафонов М.М. «Записки...» Екатерины II о себе и Романовых. / М.М. Сафонов // Вестник архивиста. – 2013. – Вып. - 3. – С. 23-45.
- 55.Сахаров А.Н. Романовы. Исторические портреты. В 2 –х тт. Т. 1. - 1613-1762. Михаил Федорович - Петр III. - М., 1997. - 862 с.
- 56.Сергомасов М.Ю. Минорат в истории наследственного права. / Сергомасов // Вестник юридического факультета Коломенского института (филиала) ФГБОУ ВПО «Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ)». – 2013. – Вып. - 8. – С. 74-79.
- 57.Сидякина А.Б. «Фавориты» Анны Иоанновны и дипломатия XVIII в./ А.Б. Сидякина // История в подробностях. – 2014. – Вып. - 8. – С. 40-45.
- 58.Соловьёв С.М. Сочинения. В 18 книгах. Книга XI. История России с древнейших времён. – М.: «Мысль», 1993. – 749 с.
- 59.Сухих Л. Кирило Розумовський: Спроба встановлення спадкового гетьманства / Лідія. Сухих, Ольга. Вовк // Архіви України. - 2008. – Вип. - 3-4. - С. 106-123.

- 60.Таловеров С.Ю. Верховный тайный совет в системе высших государственных учреждений Российской империи (1726-1730 гг.). / С.Ю.Таловеров // Пробелы в российском законодательстве. – 2008. – Вып. – 1. – С. 434-435.
- 61.Троицкий С. М. Россия в XVIII в. / С.М. Троицкий. – М.: Прогресс, 1982. – 356 с.
- 62.Фаизов А.В. «Эволюция» Верховного тайного совета (1726-1730 гг.)./ А.В. Фаизов // Образование, экономика, общество. – 2014. – Вып. 3-4. – С. 92-97.
- 63.Фирсов Н. Н. Вступление на престол императрицы Елизаветы Петровны. / Н.Н. Фирсов – Казань: 1888. – 183 с.
- 64.Чацкий Д.В. Влияние эпохи дворцовых переворотов на дальнейшее развитие России . / Д.В. Чацкий // Новая наука: От идеи к результату. – 2015. – Вып. - 6-1. – С. 194-200.
- 65.Шихаметова Э.Р. Внешняя политика России в период правления Елизаветы Петровны. / Э. Р. Шихаметова // Причерноморье. История, политика, культура. – 2016. – Вып. - 18. – С. 143-148.
- 66.Шурыгина А.А. Правление Елизаветы Петровны: гендерный аспект. / А.А. Шурыгина // Научное сообщество студентов Сборник материалов IX Международной студенческой научно-практической конференции: в 2 томах. – 2016. – С. 47-48.
- 67.Ютяева Л.Е. Применение членовредительных наказаний в период правления Елизаветы Петровны./ Л.Е. Ютяева // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Юридические науки. – 2012. – Вып. - 4. – С. 56-59.
- 68.Юферова С.В. Взаимоотношения дворянства и власти в Екатерининской России в оценках отечественных историков. / С.В. Юферова // Россия и АТР. – 2014. – Вып. - 2. – С. 158-169.